

Oszvald Ferenc Nándor*

HARKA: KÖZSÉG VAGY KISVÁROS?

HARKA: VILLAGE OR SMALL TOWN?

KIVONAT / HUN

Magyarország csökkenő népességű ország, de a jó gazdasági környezetben lévő településeken népességnövekedést figyelhetünk meg. Az egyik ilyen jó gazdasági környezet Mosonmagyaróvártól Szentgotthárdig a Nyugat-Dunántúl. E környezetből is kiemelkedik Sopron és térsége. Az elmúlt 20 évben jelentős lett a kereslet a soproni ingatlanok iránt, ami nagymértékű árnövekedést eredményezett. Az ingatlanfejlesztők és az otthonkeresők figyelme is a szomszédos községek felé fordult. E községek eltérő stratégiát folytattak, de a növekedés mindenhol megfigyelhető. Szembetűnő azonban Harka növekedése népességszám és terület tekintetében is. A számok mögött azonban komoly problémák, feszültségek húzódnak meg, melyeket e dolgozat bemutat. Megtartható-e a községi identitás? Kellenek-e még agrárgazdálkodásra a külterületek? Lehet-e korlátja a növekedésnek? Lehet-e ezeket a kérdéseket településrendezési eszközökkel kezelni?

Kulcsszavak: szuburbanizáció, település-szerkezet, településkép, településtervezés, arculat, infrastruktúra

ABSTRACT / ENG

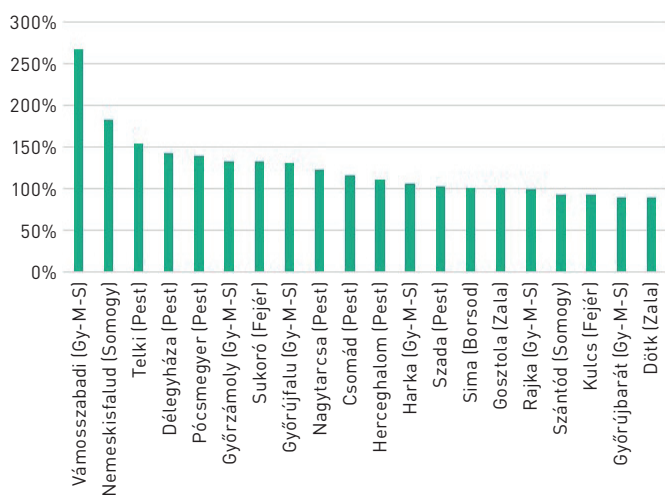
Hungary is a country with a declining population, but settlements in a good economic environment are seeing population growth. One such good economic environment is the West Transdanubian region from Mosonmagyaróvár to Szentgotthárd. Sopron and its region also stand out from this environment. Over the last 20 years, demand for real estate in Sopron has increased significantly, resulting in high price growth. Property developers and home seekers have also turned their attention to neighbouring municipalities. These municipalities have pursued different strategies, but growth has been observed everywhere. However, the growth of Harka is striking in terms of both population and area. Behind the numbers, however, lie serious problems and tensions, which this paper explore. Can the identity of the municipality be preserved? Do the agricultural land still need agricultural management? Can there be limits to growth? And can all these issues be addressed through urban planning instruments?

Keywords: suburbanisation, settlement structure, settlement image, settlement planning, image, infrastructure

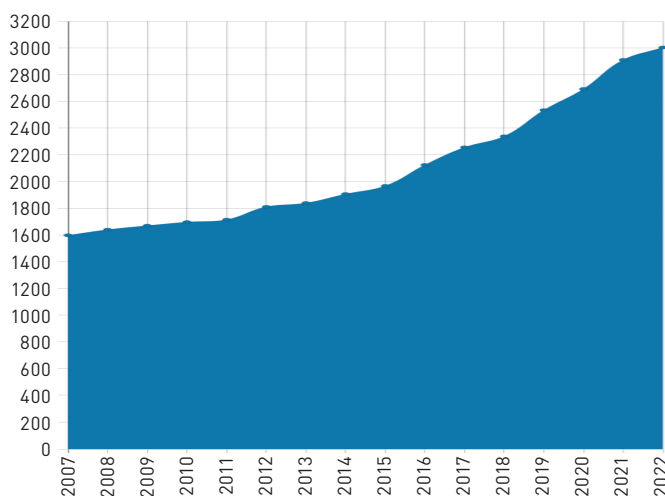
* okleveles településmérnök, PhD, települési főépítész, Harka Község Önkormányzata; egyetemi docens, Soproni Egyetem, Faipari Mérnöki és Kreatívipari Kar, e-mail: oszvald.ferenc@uni-sopron.hu

1. | BEVEZETŐ

Sopron és agglomerációja demográfiai viszonyai jelentősen megváltoztak az osztrák munkaerőpiac megnyitása óta: a munkavállalási célú belső migráció – népszámlálási statisztikában még nem megjelenő – jelentős népességnövekedést eredményezett, mely jól nyomon követhető a beépítésre szánt, vagy már be is épített lakóterületek növekedésében (1. és 2. ábra). Sopronban a nagy kereslet az ingatlanárak – az országos átlagot jelentősen meghaladó – emelkedését vonta maga után, így a környékbeli falvak is az ingatlanfejlesztés látókörébe kerültek. A tartósan megmaradó magas kereslet azonban itt is hamar árnövekedést eredményezett, mely a telekméret csökkenéséhez, kevésbé szerencsés arculatot eredményező gazdaságos építészeti megoldásokhoz, és rengeteg problémába ütköző külterületi beépítésekhez vezetett. Ezen agglomerációs folyamatok a környékbeli településeken mindenhol, de különösen Harka településen jelennek meg szembetűnően [1].

1. ÁBRA: Legnagyobb arányú népességnövekedés 2000-2020 között [2]

2. ÁBRA: Állandó bejelentett lakosok száma Harkán [3]

2. | HELYZETKÉP

2.1. LAKÓTERÜLET-BŐVÜLÉS SOPRONBAN

2003-ban megjelent cikkemben [4] már írtam Sopron tervezett lakóterületi bővülése kapcsán, akkor erős túlzásnak értékeltem a tervezett fejlesztéseket. Még a belső vándorlásból származó jelentős népességnövekedés is csak részben tudta e túlzóan kínálatorientált tervet mérsékelni: a Soproni és Sopron környéki – rendezési tervekben meglévő – új lakóterületek kb. 40%-a még mindig üresen áll. Ami viszont beépült, az sokszor igen nagy laksűrűséggel. Ez a beépítés-sűrűség területgazdálkodási és infrastruktúra-ellátottsági szempontból rövidtávon lehet előnyös, de összességében komoly problémákat vetít előre. Annak ellenére, hogy Sopronban is bőségesen áll rendelkezésre beépíthető, beépítésre szánt telek, a környező településeken is megindult a lakóterület-fejlesztés, elsősorban a soproninál alacsonyabb telekár iránti kereslet-növekedésnek köszönhetően [6].

2.2. TELEPÜLÉSSZERKEZET

A település szerkezetének főbb jegyei már az első katonai felmérésen felismerhetők (3. ábra). A jelenlegi településszerkezet több, jól követhető építési hullámban alakult ki. Ennek eredményeképpen a település épületállománya összességében rendkívül vegyes képet mutat, azonban a fejlődés különböző szakaszaiban épült lakóterületek önmagukban egységesnek mondhatók.

A község tradicionális településrésze a Nyéki utcán (Fő utca) szerveződött az északi oldalon a templomoktól, a déli oldalon a Kecske patak vonaláig. Az eredeti településmag a Nyéki utca, a Soproni és a Keresztúri út találkozási pontja mentén található. Jellemző az utcák orsószerű kiszélesedése, a kiteresedést lezáró egységes kialakítással sorakozó lakóépületek és az orsó tengelyében található katolikus templom. Az oldalhatáron álló beépítési mód nem alakult át, az épületek megmaradtak. A Fő utca vonala, a középső, tölcészerűen szétnyíló teresedés a templommal, és ezt a teret merőlegesen lezáró térfal máig a szerkezetben megőrződött. A II. és III. katonai felmérés jó mutatja a térségi kapcsolatokban beálló változásokat: az északnyugat-délkelet útvonal megerősödése a településszerkezetre is hatást gyakorolt (4. és 5. kép).

Néhány helyen megjelent az úgynevezett hajlított házas beépítés, ám ezek léptékükben megtartották az eredeti utca-képet. A telekstruktúra később sajátos módon alakult át. A hosszúházak beépítés egyes traktusai – amelyeket más-más családok laktak – által elfoglalt területek külön telekké alakultak. A korábban egy oldalhatáron álló beépítésű telek 4-5 telekre oszlott, melyeknek beépítettsége ebből következően közel 100%.

A település területe alapvető változásokon ment keresztül a trianoni békeszerződés majd a II. világháború után. Az ausztriai területekkel való kapcsolat megszűnt, az egyes települések területi kiterjedése is megváltozott (6. kép).

A Nyéki utcára szerveződött ősi települési struktúra átalakulása a 60-as, 70-80-as és 90-es évek folyamán a minden-

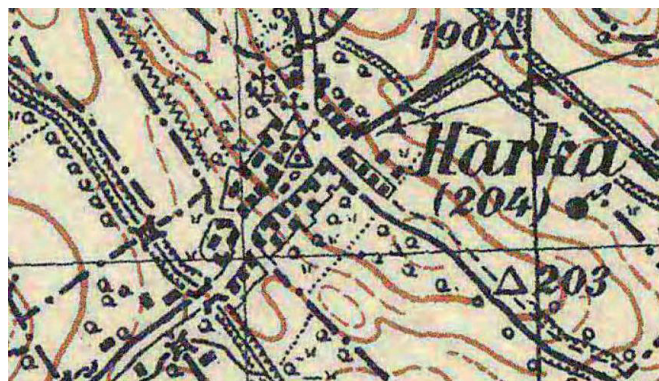
3. ÁBRA: Harka a 18. században, Első Katonai Felmérés [5]

5. ÁBRA: Harka a 19. században, Harmadik Katonai Felmérés [7]

4. ÁBRA: Harka a 19. században, Második Katonai Felmérés [6]

6. ÁBRA: Harka az 1941-es katonai felmérésen [8]

kor uralkodó telekalakítási, beépítési, építési irányzatokat követve valósult meg.

A település lakóterületi fejlődése valós tükrökre az elmúlt évtizedek társadalmi-gazdasági viszonyainak. A folyamatban lévő lakóterületfejlesztések a Harkán kialakult kertvárosi jelleget erősítik, és a további fejlesztések is ebbe az irányba hatnak. A tervezett lakóterület fejlesztések elsősorban a község iránt megnyilvánuló jelentős érdeklődés, lakásépítési szándék, a városnál olcsóbb telekvásárlási igények kielégítését szolgálják, ugyanakkor nem vitatható a település kellemes lakókörnyezeti adottságainak a vonzereje sem. A beköltözés, a gyors növekedés a hagyományos településszerkezetet a legtöbb esetben radikálisan megváltoztatja. Történelmi példák sora igazolja a gyorsan megvalósítható, nagyterületű sakktábla alaprajzok kialakulását. Ebben a domborzat sem feltétlenül akadály, jó példa erre Pilisszántó példája. Harka is áldozatul esett a „sakktáblásításnak” (7. és 8. ábra), azonban a településben és a környezetében többnyire megmaradt a szalagtelkes rend. A történeti településrészen szalagtelkek oldalhatárán álló hosszúházak találhatók, az átmeneti területen és az új lakóparkokban gyakran 30%-os beépíthetőségű telkeket találunk. A településszerkezet tehát szétesőben van, érdekes azonban, hogy sok hasonló példával ellentétben a társadalmi egység kevésbé erodálódott. Több nagyvárosi agglomerációban megfigyelhető, hogy a települések szociokulturális szempontból és fizikailag is szétszakadnak: a helybeliek és a beköltözők között érdekellentétek alakulnak ki. Harka esetében nem tapasztalható ilyen társadalmi konfliktus.

Mindezekkel együtt megállapítható, hogy Harka terület felhasználás szempontjából még mindig egy nagyon jó szerkezetű település. A települést feltáró úthálózat mentén helyezkedik el a település történelmi magja, elsősorban lakó és településközponti vegyes (intézmények, szakrális épületek) területtel. A központtól távolodva sport és zöldterületekkel szabdalva elsősorban lakóterületek (megjelenő kertvárosias) helyezkednek el, a település beépített szélén különleges idegenforgalmi területek, és a jól megközelíthető részekben nem zavaró funkciójú gazdasági területek találhatók. A település beépített területét elsősorban mezőgazdasági területek veszik körbe, nyugati részén szőlők, az északi részén erdőterületek találhatók.

2.3. A MÉRHETETLENÜL NÖVEKVŐ INGATLANÁRAK

Az osztrák munkavállalás lehetősége és a hazai lakástámogatási rendszer együttesen generálta a keresletet a nyugati határszélen. Sopron belső területein gyakorlatilag elfogytak az építési telkek, a városszéli lakóterületek (pl: Kutyahegy, Virágvölgy, Apácakert, Pihenőkereszt) infrastrukturális ellátottsági viszonyai nem, vagy nem sokkal voltak jobbak a környező községekéinél. Az árszínvonalban azonban – kezdetekben – ez nem volt érezhető, Sopronban lényegesen magasabbak voltak az ingatlanárak így a kereslet a Sopron környéki települések felé fordult. Harka az elsők között lépett egy kínálati szemléletű rendezési tervvel, óriási területet adva az

ingatlanfejlesztésnek. A keresletnövekedés azonban hamar árnövekedést eredményezett. Ennek hatására az egyébként kedvező méretű építési telkeken (700-1000 m²) először kettő, majd egyes területeken három lakás jelent meg, egy vagy több épületben, ezt a helyi szabályozás lehetővé tette **[8. ábra]**. És ezen a ponton meg is érkeztünk a következő problémához.

2.4. TELEKSZERKEZET, A BEÉPÍTÉS PARAMÉTEREI

A kedvező méretű telkek aprózódni kezdtek: ahol a HÉSZ megengedte, ott önálló helyrajzi számon, ahol a minimális építési telekméret ezt nem tette lehetővé, de a lakásszám szabályozás több lakás kialakítását megengedte egy telken, ott megosztási határvonalakkal egy helyrajzi számon maradvány, vagy nyeles telekké alakításokkal sűrűsödött a beépítés. Mindkét esetben fizikailag akár 280-350 m²-es miniparcellák jöttek létre. Nem ritkák a kétszeres nyeles telkek sem, így van olyan lakóépület, melynek nyolc (!) szomszédja van **[9. kép]**. A hagyományos szalagtelkes rend itt a valóságban szétesett, csak az alaptérképeken maradt nyoma. A beépítés paraméterei egyre inkább kertvárosias, helyenként kisvárosias formát öltöttek, igaz ezt a rendezési tervek sem rejtették véka alá. Ez a telekalakítás kis területen jelentős lakóingatlanszám növekedéshez vezetett, melyet a követő jellegű infrastruktúrafejlesztés képtelen volt kiszolgálni.

7. ÁBRA: Lakónegyed Harka Sopron felé eső részén [9]

8. ÁBRA: Növekedés nyugati irányban [9]

2.5. KÜLTERÜLETI BEÉPÜLÉS

Az új lakóterületeken megjelenő zsúfoltság, a magas ár, az infrastrukturális ellátottság kapacitáskorlátai új irányokba terelték a keresletet **[10. kép]**. Az ország bármely részén járva ismerős a képlet: gyümölcsraktár, növény szárító, egyéb mezőgazdasági épület stb., amelyben életvitelszerűen laknak **[11. és 12. kép]**. Komoly problémákat vet fel ez a fajta szétterülés. A legégetőbbek közé tartozik, hogy a külterületen nincs megoldva a közlekedés, ezzel együtt a személyszállítás sem, valamint az, hogy a közműpótló berendezések minőségéről és kapacitásáról nincsenek információi az önkormányzatnak. A Sopron környéki falvak – így Harka is – folyamatosan alakulnak át, veszítik el mezőgazdasági jellegüket: a telekszerkezet változása is ennek indikátora, de a foglalkoztatási szerkezetben is megjelenik ez. Ilyen változások közepette vajon valós igény-e a nagymértékű külterületi beépítés?

2.6. ARCULAT

E folyamatoknak a településkép, az arculat is áldozatul esett **[10]**. A besűrűsödés kis alapterületű épületekhez vezetett, így viszont az építménymagasságot kellett kihasználni a hasznos lakótér maximalizálásához. A többlakásos telkeken megjelentek az épületrészeket összekapcsoló pengefalak, az

9. ÁBRA: Alpesi utca. Kisváros? [9]

10. ÁBRA: Külterületi beépítések [9]

11. ÁBRA: A külterület is szépen beépül...

építménymagasság számítás módja miatt a földszintes, lapos tetős nyaktagok. A növekvő anyag és munkadíjak minőségi romláshoz vezető „takarékos” megoldásokat eredményeztek (13. kép).

2.7. KÖZLEKEDÉS

A közlekedés azonban nem csak a külterületen jelent problémát. Az apró telkek, vagy többszörösen nyeles telkek fajlagosan nagy forgalomterhelést jelentenek a közúthálózatra. Különösen igaz ez itt, a nyugati határvidéken, ahol az osztrák munkavállalás miatt az országos átlagnál jóval magasabb az 1000 főre jutó személygépkocsik száma. A 2 személygépjármű / család már szinte átlagos, de nem ritka a 3 gépjármű sem családonként. Egy-egy nyeles telekről így akár 6-8 gépjármű is rácsatlakozhat a közútra. És akkor a gépjárművek telken belüli elhelyezésének igényéről (sőt, inkább: követelményéről, hiszen 300 m² körüli telkekről beszélünk) még nem is szóltunk (14. kép). Különösen aggasztó a parkolás és személygépjármű-elhelyezés képe az alpesi lakópark sportpálya mellett található, zsákutcaszerűen kialakított részén [11].

A közlekedési felületek anyaghasználatát nem túl változatos: a szilárd burkolat többnyire aszfalt, ritkább esetben beton. Néhány utcában nincs szilárd burkolat, itt földút vagy makadámút található, járda nélkül [12]. Az utak minősége

12. ÁBRA: ... és lassan ez lesz mindenfelé?

átlagos, megfelelő. Járdák nincsenek mindenhol, gyakori a vegyes (autós, gyalogos, kerékpáros) közlekedés az utakon. Szintén jellemző a nem összefüggő vonalvezetésű járda: sokan magánertőből építettek járdát a kerítésük elé, árok nincs. A kocsibejárók kialakítása egyedi: előfordul aszfalt, beton, műkö, díszkő, gypesített, kavicsos, földes stb.

Az élénk domborzat és az országos átlagnál jóval több csapadék miatt is fontos szerepet kapnak az út menti vízelvezető árkok. Funkciójuk ellátásán túl meghatározó szerepet kapnak az utcaképben, gyakran az utca mindkét oldalát szegélyezve. A gyakran mély és széles árkok tagolttá teszik az utcaképet, melyet az árkok mentén megjelenő növénytelepítések tovább színesítenek.

2.8. INFRASTRUKTÚRA

A sűrű beépítés kedvező hálózati arányt eredményez, vagyis a kiépítés fajlagos költségei alacsonyabbak a községi átlagnál (de magasabbak a városinál). Azonban a közlekedéshez hasonló problémát generál, a fajlagosan nagy terheléssel. Az agglomerációban, ráadásul Harkán a legmagasabb az egy lakásban élők száma (3,24 fő/lakás, az agglomeráció átlaga 2,47 fő/lakás) [13]. A sűrű beépítés a fogyasztási igény fokozását eredményezi, mellyel az infrastruktúrafejlesztés nem tud lépést tartani [14] [15].

13. ÁBRA: Nyeles telek

14. ÁBRA: És a gépjárművek hova állnak?

2.9. ZÖLDFELÜLETEK

A legszembetűnőbb jelenség az új lakóterületeken az utcafásítás, a zöldfelületek hiánya. Kialakulatlan utcakép jellemzi az új lakóterületeket, sokszor járda, szilárd burkolat nélkül, de leginkább a fák, bokrok cserjék hiányoznak **[15.kép]**. Itt nem csak a közterületen észlelhető hiány, de a lakótelkeken is: a telken belül kötelezően elhelyezendő – sokszor 2-3 darab – személygépkocsi tárolása a miniparcellákon szinte megoldhatatlan feladat, vagy csak kompromisszumok nélkül megoldható: a zöldfelület rovására. Még marad egy minimális zöld a gyerekek számára, de ez valószínűleg nem éri el az előírt 50%-os zöldfelületi arányt [16].

3. | KONKLÚZIÓ: AZ ÚJ RENDEZÉSI TERV

Kivonat Harka új rendezési tervéhez és helyi építési szabályzatához készített tervdokumentációból [17] [18]:

Felismerve a folyamat társadalmi-gazdasági és műszaki szempontból sem fenntartható jellegét, az Önkormányzat új településrendezési terv készítését határozta el, egyúttal arculati előírások felülvizsgálata mellett is állást foglalt.

A fejlesztési tervben megfogalmazott fő alapelvek:

- Jelentős népességnövekedésből eredő lakóterületi növekedés ment végbe az utóbbi 15 évben, az infrastruktúra fejlesztés követő jellegű volt, vagy elmaradt. Az infrastrukturális fejlesztés (út, közmű, szolgáltatás, települést ellátó intézménybővítés, zöldterületi fejlesztések) utol kell érje a népességnövekedést.
- A történelmi településrészben a lakásszám korlátozása, a besűrűsödés megakadályozása, a népességnövekedés megállítása, a belterület növekedésének mérséklése kívánatos.
- A megnövekedett igények kielégítéséhez szükséges fejlesztések megvalósítását jelentős bevétel-növekményből lehet csak finanszírozni.
- A meglévő gazdasági területek mellett újak ütemezett kijelölésével megfelelő minőségű gazdasági környezet hozható létre az iparadó bevételek növelése érdekében.

- Az üdülőterületek, idegenforgalmi területek kijelölésének átgondolása, racionalizált fejlesztése és ehhez kapcsolódóan a kiszolgáló létesítmények (pl. kerékpárút) fejlesztése szükséges.
- A külterületen megjelenő idegen (kizárólagos lakó funkció) beépítések és funkciók visszaszorítása, a hagyományos területhasználat és övezetnek megfelelő hasznosítás támogatása, ösztönzése a feladat.
- A természet- és tájvédelem és azok értékeinek megőrzése, a biológiai aktív felületek megőrzése kiemelkedően fontos.
- A település környezetében lévő közúti fejlesztések révén a település magja várhatóan tehermentesül majd a forgalomtól, a települést északról elkerülő országos mellékútnak köszönhetően.
- Biztosítandó a fenntarthatóság, különös tekintettel a közlekedésre, a hálózati infrastruktúrákra és a szemétszállításra, a gazdasági lehetőségekhez mért településnövekedés.
- Kívánatos volna a telekméreteket racionalizálása, a telekszerkezet arányosabbá tétele, az arculati elemek területi differenciálása (pl. lapostető csak bizonyos utcákban), az egységes utcakép megtartása a történelmi és az átalakuló településrészen, és „védett” utcák létrehozása az új lakóterületeken is.

A demográfiai növekedés számos terhet, problémát rak a községre, melyekre a település környezettudatos fenntartható tervet fogalmazott meg az alábbiak szerint:

- A lakosság szám hirtelen növekedéséből származó beépítési igények és a meglévő területek besűrűsödése, a kialakulandó telekszerkezet / beépítés kedvezőtlen településszerkezetet és településképet eredményez; így a folyamat térnyerésének megállítása, fő stratégiai cél.
- A településmag besűrűsödése, a közösségi funkciók megjelenése egy település életében természetes folyamat, mely megfelelő övezeti kialakítással szabályozottan mehet végbe úgy, hogy a település védendő értékeit szem előtt tartja. A településmagi sűrűsödés megkívánja a megfelelő szolgáltatások biztosítását.
- A növekvő lakosságszám ellátásához szükséges az infrastruktúra (pl. közmű, út, szolgáltatás) kiépítése és biztosí-

15. ÁBRA: A zöldfelületek teljes hiánya ...egy községben

tása, mely a természet és környezet megóvása szempontjából is kiemelten fontos.

- A külterületi ingatlanokon művelési ág és övezettől idegen funkciók jelentek meg, tájidegen beépítéssel és nem megfelelő infrastruktúra ellátással, mely további környezeti terhet jelent, így fő stratégiai cél az eredeti funkció térnyerésének biztosítása.
- Harka települések közötti szerepének megszilárdítása, a térségi együttműködés erősítése, a határmentiségéből, valamint vonzó természeti és épített környezetéből adódó lehetőségek kiaknázása, a megfelelő gazdasági környezet és az ehhez szükséges infrastruktúra biztosítása által a település idegenforgalma is élénkebbé válhat, mely potenciális kitörési pont lehet (pl. aktív-, kerékpáros- és szakrális turizmus).
- A településkarakter egyediségének megőrzése és fejlesztése érdekében fontos, hogy az új fejlesztések révén Harkán vonzó környezet alakuljon ki az épített örökség értékeinek megtartása mellett. Mindezek mellett biztosítani kell új építészeti elképzelések és alkotások megvalósulásának a lehetőségét, hogy ezáltal új értékek szülessenek.

Harka új településrendezési tervének célja, hogy a település fejlődése mellett a tervezett fejlesztésekkel a meglévő jó környezeti állapotot megtartsa, az új lakóterületeken javítsa. E cél elérését a közlekedési és infrastrukturális hálózat, valamint a zöldfelületi rendszer fejlesztése, a lakóterületek beépítési intenzitásának csökkentése, külterületeken az eredeti funkciók helyreállítása segítheti elő.

FORRÁSOK

[1] Harka népessége. Online adatbázis, <http://nepesseg.com/gyor-moson-sopron/harka>

[2] Valósággal felrobbant a lakosságszám ezeken a településeken. Online cikk, Portfolio.hu, 2022.02.20., <https://www.portfolio.hu/ingatlan/20220220/valosag-felrobbant-a-lakossagszam-ezek-en-a-telepuleseken-526891>

[3] Statisztika állandó bejelentett lakosok: Harka lakossága.

Online adatbázis, <https://stat.dbhir.com/telepules/Harka>

[4] **Osztvald Ferenc Nándor:** Új lakóterületek Sopronban.

Magyar Építőipar 53. [2003] 209-214.

[5] **Arcanum térképek:** <https://maps.arcanum.com/hu/map/firstsurvey-hungary/?bbox=1839282.4194566095%2C6043483.129605936%2C1853795.9002022576%2C6048461.091073008&map-list=1&layers=147>

[6] **Arcanum térképek:** <https://maps.arcanum.com/hu/map/secondsurvey-hungary/?bbox=1839282.4194566095%2C6043483.129605936%2C1853795.9002022576%2C6048461.091073008&map-list=1&layers=5>

[7] **Arcanum térképek:** <https://maps.arcanum.com/hu/map/thirdsurvey25000/?bbox=1839282.4194566095%2C6043483.129605936%2C1853795.9002022576%2C6048461.091073008&map-list=1&layers=129>

[8] **Arcanum térképek:** <https://maps.arcanum.com/hu/map/hungary1941/?bbox=1839282.4194566095%2C6043483.129605936%2C1853795.9002022576%2C6048461.091073008&map-list=1&layers=29>

[9] **E-közmű térkép.** Ortofoto 2022. <https://ekoizmu.e-epites.hu/>

[10] Harka településképi arculati kézikönyve. Harka Önkormányzata, 2017. október, <https://www.harka.hu/wp-content/uploads/2020/05/telepulesarculati-kezikonyv-2017-10.pdf>

[11] **Nagy Márta:** Demonstráltak a házaikért Harkán. Kisalföld, 2019.04.05. <https://www.kisalfold.hu/sopron-es-kornyeke/2019/04/demonstraltak-a-hazaikert-harkan>

[12] **Gosztonyi Miklós:** Sár, sötétség és csúszás Harkán, a Naphegy utcában. Kisalföld, 2019.02.26. <https://www.kisalfold.hu/sopron-es-kornyeke/sar-sotetseg-es-csusz-as-harkan-a-naphegyutcaban-6205299/>

[13] **Hidas Zsuzsanna (szerk.):** Magyarország településhálózata 1. Agglomerációk, településegységek. KSH, 2014, https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mo_telepuleshalozata/agglomeracio.pdf

[14] Harka nőtt, a vízhálózat nem. Online cikk, Enyugat.hu, 2020.06.24., https://www.enyugat.hu/cikk/2724_harka_nott_a_vizhalozat_nem

[15] **Bódvai Ildikó:** Új polgármester nagy tervekkel Harkán. Kisalföld, 2019.11.12. <https://www.kisalfold.hu/helyi-kozelet/2019/11/uj-polgarmester-nagy-tervekkel-harkan>

[16] **Horváth Máté:** Nyugat-magyarországi falukép az agglomeráció fog-ságában. Online cikk, Építészfórum, 2020.05.31., <https://epiteszforum.hu/nyugat-magyarorszag-falukep-az-agglomeracio-fogsagaban>

[17] Harka rendezési terve. Harka Önkormányzata, 2024. június, <https://www.harka.hu/dbk/aktualis-rendezesi-terv-2024-06-tol/>

[18] Harka Község Önkormányzata Képviselő-testületének 9/2024. (V. 22.) önkormányzati rendelete Harka Község Helyi Építési Szabályzatáról. <https://or.njt.hu/eli/728120/r/2024/9>